زنجیرە وتاری نووسین بەرەو نووسي.. روو لە چی بکەم.. سەردار جاف

ماوەیەکە دەستت بە جۆرە نووسینێک کردووە، نەک خۆت ساغ نەکردۆتەوە بگرە شەرم دەکەی نیشانی کەسانی شارەزا و بە ئەزموونیشی بدەی، هەر خۆت دەخۆیتەوە، دەشێ هۆکارەکەی ئەوە بێت نەتتوانی بێت رێچکەی خۆت بدۆزیتەوە، بۆ ئەو مەبەستە و یەکلابوونەوەی خۆت دەتوانی لە بواری ئەدەبدا لە هەر رێچکەیەکدا شتیک بنووسیت، هەر لە شیعر و چیرۆک و نووسینی پەخشان و پەخشانە شیعر کە لای کورد سەرەتا هەر پەنا بۆ ئەم لایەنانە دەبرێت، وەک خۆ تاقیکردنەوەیەک بزانیت لە کامیان جوانتر دەنووسیت، ئەوەی کە لای تۆ ترۆپک و زۆر ناوازەیە هەرچییەکت نووسیوە ، دەتوانی شەرم لە خۆتدا تووڕ بدەیت و روو لە کەسێکی شارەزا بنێیت و بەرهەمەکەی نیشان بدەیت و ئاستی خۆتت پێ بڵێ و رێچکەت بدۆزیتەوە، کاتێ ئەوەی خۆت بە ترۆپکی نووسین دەزانی دوای نیشاندانی پسپۆرێ لەو بوارە بۆت دەردەکەوێت چەند هەژاری لە نووسین بەڵام کۆڵ مەدە، لای کوردیش زۆرتر و زیاتر پەنا بۆ شیعر دەبردرێت، تاکی نا ئاشنا بە بواری ئەدەب پێی وایە شیعر لە هەموو ساناترە، بە دیدی من پێچەوانەکەی راستە، شیعر دونیایەکی زۆر قوڵی هەیە و بە زەحمەت مر□ق ئاشنای دەبێ، جا لە بەر ئەوەی زۆربەی گەنجان پەنا بۆ شیعر دەبەن کە ئەوەیش هۆکاری خۆی هەیە، دێین لە شیعرەوە دەست پێ دەکەین.

بەڕای من ناکرێ بتەوێ ببی بە شاعیر، هەست و گوێی مۆزیکت نەبێ، کەواتە بەر لە هەموو شتێک کە هەست بە بەهرەیەک لە ناخت دەکەی بۆ شیعر هەر خۆی لە خۆیدا هەستە مۆزیکەکەت بۆ دەخوڵقێت بەڵام بە هۆی ئەوەی هێندە هەزت لە شیعر نووسینە گوێ بە هەستە مۆزیکییەکە نا دەی چونکە سەرەتا هەروا دەبیت، دواتر تێدەگەیت مۆزیک چۆن بنکۆڵی کردووی و بێئاگای لە خود، شیعر نووسین تەنها بە زۆر وشە رێزکردن و سەروا رێکخستن نییە، لە رووی بیرکردنەوەوە شیعر پابەندبوونی بەسەرەوە نییە وەک وێنەکردن و پەیکەرتاشی، وەلێ بنچینە و ر□چ□□ک□کی هەیە کە داوا دەکات خەیاڵە بەرفراوانەکەتی پێوە پابەند بکات، لەوانە هونەری کێش و سەروا، جا بۆ شارەزا بوون لەم هونەرە چەندین رێگە هەیە، کە پێشتر و لە کلاسیکدا شێوەی عەرووز و بەحر بووە، کە ئەمەیان دونیایەکی جەنجاڵە و بۆ تۆی سەرەتا

دەستپێک نەخاسمە لەم سەردەمی پڕ تەکنەلۆژیایەدا، وا بەسانایی ناچیتە ژێر باری و ئەگەر هانیشت بدەم یان بە مەرجی پێشوەختی دابنەم و بە ئاشنا بوون بە عەرووز ناکرێ شیعر بنووسیت ئەوا دنیات لەدەتەوە یەک و پەشیمانت دەکەمەوە، بە خۆتیش ئەگەر دەتەوی بچیتە نەو ئەم دنیایەوە ئەوا دەکرێ کتێبەکەی (ڕەوانشاد عەزیز گەردی بە ناونیشانی؛ رابەری کێشی شیعری کلاسیکی کوردیت) دەست بکەوێت و بە وردی خوێنەرێکی سوود وەرگرتوو بیت.

بە تێپەڕینی کات گەلێان و داهێنان لە شیعر نووسیندا کراوە و ئەم گۆڕانکارییەیش سانایی بە ئێمە ڕەخساندووە، لەوانە کێشی هەژماری بڕگە بە پێنجە، بە سەرەتای تێ ئەم شێوازە زۆر لە بارە دەبە شارەزا و ئاشنا بیت، ئەمەیش دەکرێ بڵێین تێ لە بازاڕ سەوت دەکەیت و دەتەوێ هەناریش بکەیت بە کابرای دوکاندار دەڵێی؛ کیلۆکەت لابە ئەو سەوەی کەشاوتە بیکە لایەکی تەرازووەکەت بە بارتەقای ئەوە هەناریشم دەوێ، لە نووسینی شیعری کلاسیک دەبێ یەکەمت چەند بڕگە بوو پێویستە تەواوی هەموو بەیت و دێڕەکان هەمان بڕگە بن بە هەمان دابەشبوونییەوە، بە نموونە :

ئەگەر دە بڕگەيي بوو ، دابەشکردنەکەی وا پێیەو بکە ؛

٥ + ٥ = ١٠ ، دەبێ هەتا تەواو بوونی شیعرەکە بەم جۆرە بڕۆیت لە کۆتاییدا هەست بە تام و چێژی شیعرەکە دەکەیت.

یان ٣ + ٣ +٤ = ١٠ ئەمەیش بە هەمان شێوە یان ٤ ٤ + ٢ = ١٠ بڕگەیی . ئیدی بەو جۆرەی خەت دەتەوە بە هەر یەکە لە دێڕە شیعرییەکان کە ٨ بڕگەیی ١٢ بڕگەیی ١٤ بڕگەیی یاخود ١٦ بڕگەیی هەرچەن مەبەستت بەت،

بە شیعری ئازادیش، بڕگەکانی ، سێ و چوار و پێنج بە قەناغی تە باشن و لە سەری بەردەوام بە، ئەگەر سێ بڕگەییت هەڵبژارد ئەوا گەرەکە دێڕەکانی شیعرەکەت چەنجارەی سێ بن، واتا بڕگەکانی هەر دێڕەکی شیعرەکەت دابەشی سێی بکەی هیچ نامێنێتەوە، دواتر کە بە تەواوی ئاشنای شیعر و مۆزیک ئیدی مۆزیک بووی دەبێتە پێوەری ڕێکخستنی دەقی شیعریت.

کارێکی دیکە کە زانستیانەو ئەکادیمیانەیە نەک بە تەنها بە شیعر بە تەواوی هەر باسێک بینووسیت، پابەند بوونە بە یەکە لەو نموونانەی لە هەر بەشێکی زنجیرە نووسینەکانمان ئاماژەی پێدەدەین ئەمجارە باس لە نموونەی سوالیز دەکەین. جیهانی نووسین تایبەتمەندی خۆی هەیە: نووسین ئامانجێکی تایبەت بە خۆی هەیە، گەرەکە میکانیزمی بەردەوامی خود لە گەڵ کەمێک هەبێت، کار بە گەیاندنی زانیاری بکەیت، ئەو ئەزموونە ژیانییەی خود بە هەڵ بقۆزیتەوە و بیگەیەنیتە خوێنەر، نووسینی دەقەکانت هەمیشە بە

جوانی بخەڕوو ” ئەمەیش زمان رۆڵی تێدا دەگێڕێت” بەم جۆرە ئاشنایەتی باش لە پسپۆڕی نووسین بە دەست دێنیت. چۆن ئەم حاڵەتانە دێتە بەرھەم ((لە سوالیز دەبێ باکگراونێکی باش لە ئەبستمۆلۆژیدا ھەبێت تا بتوانێت مەبەستەکانت بە ئاراستەکان بگەیەنێت، دەسپێکی نووسین لە بیرۆکە پاشخانەکەوە دەست پێدەکات، ئەم پاشخانە کۆڵەکەی نووسینە، دەروازەیەکی باشە بۆ مەشقکردن لە سەر دەربڕین و تازەگەری خوڵقاندن، ھەر بیرۆکەیەک بۆ کۆمەڵێ بیرۆکەمان پەلکێش دەکات کە خوێنەر بە چێژەوە پێشوازی لێ دەکات و دەبێتە بەشدارێکی کارا لە ژانرەکەت، چونکە ھەست بە ئاسوودەیی دەکەی کە پێشوازیکەر لە نووسینەکەت ھەیە، زنجیرە بیرۆکەی تازە و رێکخراوترت پێشکەش دەکات، واتا؛ پاشخان بەرەو دوو ئاراستەت دەبات، ئاراستەی یەکەم رووب□و دەقی کۆن بە نووسراو و وتنەوە، لەوێوە بۆ کەڵەکەبوونی زانیارییەکانی وتاربێژی لە لایەک و لە لایەکی دیکە بەرەو ھەنگاونانت دەبات، لەم ھەنگاوەوە بۆ رێکخستنی گشتی بە ھەمان شێوە لە کەڵەکە بوونیشەوە بەرەو رێکخستنی گشتی دەچیت لەوێشەوە بۆ شێواز یان ڕێچکەی خۆتت دەبات. ئاراستەی دووەم لەو پاشخانە ئەبستۆلۆژییەوە بەرەو شارەزایی کۆنت دەبات لەوێشەوە بە دوو لایەکێکیان بۆ ھەنگاونانت دەبات و لە گەڵ ئاراستەی یەکەم یەکدەگرنەوە، لەوێشەوە بۆ رێکخستنی گشتی دەچیت، لایەکەی دیکە بەرەو چەمک و راستییەکانت دەبات پاشان لەوێیشەوە بۆ رێکخستنە ناوەڕۆک و دواتر ئەم ئاراستەیە بەرەو رەوت یان رێچکە دەچێت و ھەردوو ئاراستە دەبێتەوە بە یەک وەک ئەم خشتەیەی لە خوارەوەیە......

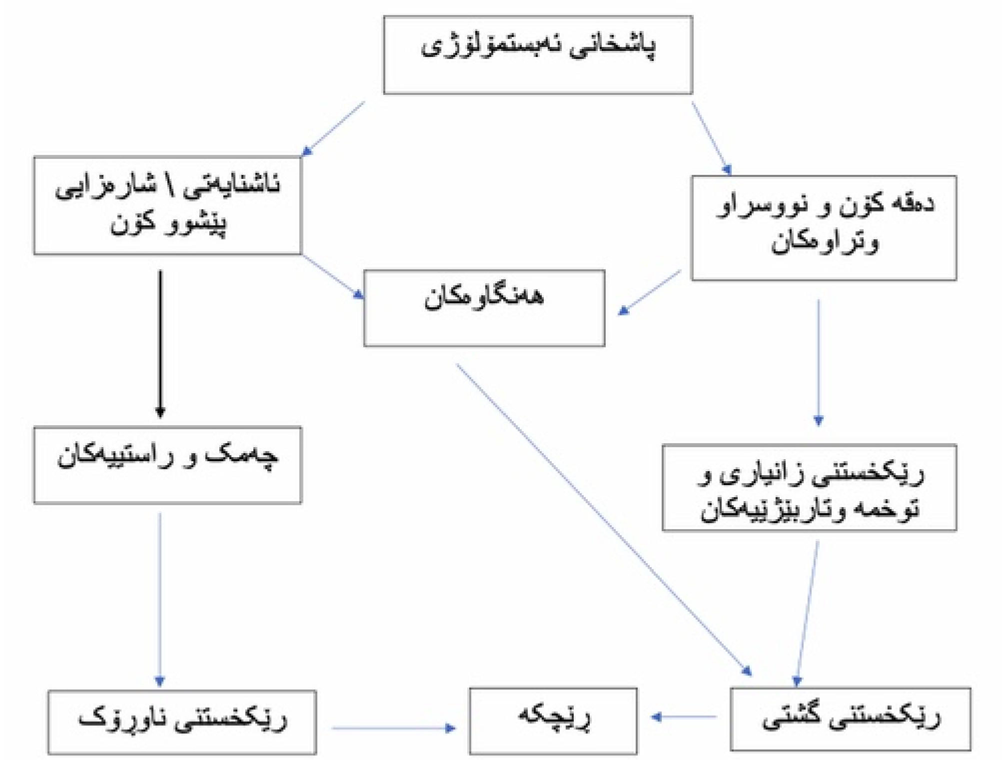

سوودم لەم سەرچاوانە وەرگرتووە ؛

١ – سوالیز (١٩٩٠) تحليل النوعى ، اللغة الأنجليزية في الجلسات الأكاديمية و البحتية ، نيويورک، صحافة جامعة كامبردج.
٢ – مدكور – علي أحمد (٢٠٠٧) طرق تدريس اللغة العربية ، عمان دار المسيرة .